

Het Mankhuis of Hospitale

der Plichting Joan van Sprengel van Osbeek te Hilvarenbeek

Gesticht bij Testam^t. 1450 Juni 14, geconfirmerd 1451, mei 4.

- 1^e Naan aanleiding der kwestie ontrent het medezeggenschap van den Pastoor van Hilvarenbeek g.g. over gemelde stichting hebben wij vooreerst het testament geopiceerd, om daarmede volgen de letter het noodige bewijs vast te stellen.
- 2^e Vervolgen hebben wij een afschrift verstrekt van de 1^e officiële visitatie van het gesticht in kwestie.
- 3^e Een nader onderzoek, in de archieven van Hilvarenbeek ingesteld, bracht nog het volgende aan het licht
- A: Een brief, geschreven uit Postelle 3^e Aprilis 1630, cupus tenon^{er}.
„ Alsoo die executeurs ende proviseurs des mankhuyse
„ Joannis Diercxse. van Sprengel, inder vrijheyt van
„ Hilvarenbeek, geerne souden hem voirscreven huys
„ versien met eenen bequaemen persoon tot onder-
„ houdinghe des huys ende commoditeyt der
„ passagieren, ende sij sijn geinclineert tot
„ eenen Cornelis sone Wouter Jan Leenen,
„ dan overmits hij is in houwelijck geallieert met
„ Antonia, dochter Jan Henrick, welke persone nu met
„ seker voorgaende contracte tusschen hem beyden met
„ overstaen van hun naeste vrienden sij[n] gescheeden van
„ tharen en wooninghe, soo versoecken die executeurs
„ boven genoent hier over onsen consente, orloff ende
„ aggregatie, wij hierover gehad hebbende advis vanden
„ leere pastoor van Tilborgh, by wien die voornoemde Cornelis
„ ende Antonia hebben geallegeert redenen van affscheijt
„ ende geratificeert hun contract vanden 1^e Januarij 1630
1630

1/1) Munt v/h papier 21 x 11 c.M. op papier, aan eene zijde beschreven.
De brief beruht in het Boischoffs. archief. — (Hilvarenbeek)

[500 is ende mede gehoort den Eerw. Heere Deken van de Collegiale kercke tot Hilvarenbeek]
orloven, consenteren voorsejde Cornelis ende Antonia Sepa-
ratie van tsamenwooninghe ende consenteren den voorscreven
[Cornelis te] executeuren ende provisoreuren te mogen
aenveerden den voorsejden Cornelis in het voorscreven
Manhuysse, dair over oock gehoort hebbende
het advis van den leere Deken⁽¹⁾. Actum in Postell
Postelle 3^e aprilis 1630.

Paleographische nota: De tusschen twee accoladen
[.....] geplaatste tekst in mijne copie, is in het ori-
gineel doorgestreept. De reden der opname deser
doorhalingen in mijn transcript is geen andere, dan
om de duidelijkheid te dienen en vooral: om aan
te toonen, dat de leere Deken, van wien op 't laatste
van den brief sprake is, derselbe Deken is als
die, welke in de doorgestreepte clausule
voorkomt. Wij is nl. de Deken van het Kapittel
van Hilvarenbeek, wiens consent en advis ge-
vraagd werd, alvorens Cornelis sone Wouter
Jan Leenen in het voormeld. Manhuys van
Spreewel moest opgenomen worden. (1630).
Hiermit blijft dus overduidelijk, dat de beslissing
over de toelating van personen in het Manhuys
bij den Kapitteldeken (voor wien de Plebaan als Pastoor in de
plaats treedt) berustte. (1)

(1) Deze twee woorden zijn in het origineel door gestreept.

(2) Deken van Hilvarenbeek. Quo probatur sic: achter 1630 (bij het
slot van bl. 1 en het begin van bl. 2) staat een doorgestreepte
titel, als volgt: "500 is ende mede gehoort den Eerw. Heere Deken
van de Collegiale kercke tot Hilvarenbeek"

(3) De tegenwoordige Pastoor van Hilvarenbeek is de wettige
opvolger van den Kapitteldeken, den Plebaan (of Pastoor des volkes)
tegelijk.

Conclusie: D. excellentius van het "Mankheit" stellen voor aan Ophovius, bisschop van Den Bosch, om een persoon op te nemen. Ophovius stemt daar in toe, mits de Deken van Hilvarenbeek daarover eerst adviseert. —
„Quid adhuc“, etc

B. 1630, Maart 6. Een brief van Cornelis Valerii Joannus, Leenen van Hilvarenbeek in zijn vrouw Ant^{ie}. Johannis Houweri van Tilburg, aan Ophovius, betreffende verzoek tot scheiding „quoad thorum et conuictum“ De hiertj-genoemde 3 personen zijn dezelfde als die in de vorige acte (sub **A.**) genoemd zijn. Eerstgenoemde was, eerst na zijn eetscheiding. Candidaat voor het Mankheit in kwestie. (1)

C. 1630. Maart 2 en 1630 februari 27. Memorie en petitie omtrent hetzelfde als sub **B.** vermeld staat. (2)

D. Eene copie van een notariële akte d.d. 1617 December 20 waarbij gezegd wordt dat de Deken der Collegiale Kerk van S. Peter te Hilvarenbeek en Walter van Spremsel beiden beschermers en patronen zijn van het eenzijdig, reus kerkelijk beneficium van het altaar van S. Georgius, in de voornoemde kerk staande. (3)

(1) Brief uit Tilburg aan Ophovius te Antwerpen. 1630. Maart 6. Berustend in het Bisschopp. Archief.

(2) Brief uit Hilvarenbeek 1630 febr. 27. Ibidem.

(3) Deze akt geeft alleen een analogie van bewijs, hoe dat n. l. de Deken tezegt met een stichting van een kerkelijk beneficium (Spremsel) die maekt daarover mitaefande. (Vergelyk hierna. het kerkboek der bewoners van het Mankheit te H'beek.

E. Een vel in folio op papier, ongedateerd, maar toch in ieder geval — hetzelve blijkt uit den tekst en uit den vorm en de karakters van het schrift — van het 2^e kwart der XVIIe eeuw — na het jaar 1630, Februari 1, gelijk blijkt uit folio 1, 8^e regel van onderen. Het stuk is gericht aan

„ Mijner berwerdigste Heere, Mijnen
„ Heere den Bisschop der Stadt van
„ 's Hertoghen bossehe, etcetera.

Cyus tenor:

„ Verthoonen met reverentie die excenteurs ende
„ provisours des Manhuysse Johannis Dierickssen van
„ Spreuwel in der vrijheijt van Tilvarenbeek
„ hoe dat sijnde de meesterdeele der broeders
„ ofte aarme mannen vande selven Manhuysse,
„ deser werelt overleden, overblyvende alleene twee
„ onde caduyque, onnossele, simpelen manspersonen,
„ niet machtich wesende omme het selve Manhuysse
„ allene te regeren, op te houden ende te adminis-
„ treren; Ende vele min kunne culturen ende
„ land bouwinghe te doen ende te exereeren, noch oock
„ de aarme schamele passagiers naer onder
„ gewoonten te aecomoderen: Ende dat wel eenen
„ Cornelis soone Wouter Jan Leenen (1), wesende
„ van der affcompste ende naeste bloetvewante (2)

(1) Derelste persoon als in de vorige akten sub A. B. ch

(2) dit: familielid van de dichter en toch advis noodig en consent
te toelating van — waarvan den Partouze

des voirscreven fundatens, hem gerne soude begheven
 in den selven Manhuysse, omme sijn brook voir
 hem en sijne andere medebroederen sijnen leven lanck
 met Godt ende eeren inne tweets sijns aensichts
 te helpen winnen; ende den regel inne alles
 voirts t'achtervolgen, ende hoewel den supplicanten
 verdunct groetelyck van noode te wesen eeren
 bequaemen arbejder inde huysse aen te nemen, (ge-
 lyck wel is die voirscreven Cornelis) Soe ende
 hebben sij nochtans denselven niet wel derven
 noch willen aennemen noch accepteren midts deselve
 Cornelis over ontrent de acht jaeren, in houwelyck is
 gealicert geweest met Anthonia, dochtere Jan Henricx
 tot Tilborch, hoe wel sij Aredert den aenwange
 van den houwelyck sonder lieffde oft affectie d'eere
 tot den anderen te draghen, van malcanderen sijn
 geweest ende gebleven, ende ten besten oock met ad-
 vyse van naeste vriende ten wederyden contract
~~contract~~ aengegoen ende gemaect, ende daarbij
 malcanderen gequicteert, hebbende elck sijne
 goederen wederom naer sich genomen, sonder malcan-
 deren nu noch naemaels meer oft voider te mo-
 lesteren noch te laten molesteren, naer breeder
 luyt enne innehouden van den selven contracte van
 date 1^e Februarii anno 1630 lestleden nu, hier
 annex; maer soo selve effenwel niet valide
 ende⁽¹⁾ heeft comen noch moegen geschieden.

(1) Lees: en d.w.2. niet; ende betekent ons bedunden-oock

sonder voorgaende virlouff, consent, aggreatie,
 approbatie ende Ratificatie van Nuer Berwaer-
 dickeyt. Soos bidden die supplianten uitmoedelyck,
 dat deselve gelieve Agene virlouff is te
 virlouven ende te consenteren, ende voer soo vele
 dats niet sy, Aselve te aggreeren, approberen,
 ende ratificeren, ende der aff verleenen
 acte in forma, —
 „Dwelck doende, etc.“ —

F

een vel in folio, aan vier zijden beschreven, bevattende:
 „Contracte voer Cornelis, zoene Wouter Jan Leenen“ (1)
 en zijne vrouw (voormeld). Hierby beschuiken Cornelis
 en zijne vrouw, zeven jaren, na het aangaen
 van hun huwelyk, om hunne goederen te deelen,
 om sij toch scheidten van samenleving.
 Aldus gecontracteerd den eersten dach der
 maent Februari inne den jare ons heeren
 duysent seeshondert ende Dertich.
1630. Februari 1.

(1) Dazelfde persoon als sub A. B. C. en E.

40
Het onderzoek indertijd met veel zorg
ingesteld in de Pastoorsboeken, d.w.z.
Doop - Trouw - Overlijdensprotocollen
van Hilvarenbeek, loopende van onthut
1600 tot en met 1820 heeft niets
aan het licht gebracht.

Met de Copieën, door mij voorheen
verstreekt en met het sub A. en E.
hierbij meegedeeld is evenwel het gevraagde
bewijsstuk in kwestie geleverd

~~W. J. van Smit~~

~~d. d. 16 November 1899.~~

~~X Hilvarenbeek~~

De Zamenaar der
Pastor G. G.
der Parochie van Hilvarenbeek